

קב ע"ב

רב שישא בריה דרב אידי אמר: לעולם ר"ש היא, והב"ע, בניפלי. ומדהא בניפלי הא נמי בניפלי, תמני טרי הויין. חדא בניפלי אמרינן, תרתי בניפלי לא אמרינן. ורמי דרבנן אדרבנן, ורמי דר"ש אדר"ש, (דתניא): + מסורת הש"ס: [דתנן] + כרם הנטוע על פחות מארבע אמות, ר"ש אומר: אינו כרם, וחכמים אומרים: הרי זה כרם, ורואין את האמצעים כאילו אינן. קשיא דרבנן אדרבנן, וקשיא דר"ש אדרבי שמעון. דרבי שמעון אדר' שמעון לא קשיא: התם לא נטעי אינשי אדעתא ליעקר, הכא זימנין דמיתרמא לו בין השמשות ומיקרי ומנחי ליה. דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא: הכא כיון דמינוול לא מקרי קבר, התם מימר אמר: הי מינייהו דשפיר שפיר, ודלא שפיר ליהוי לציבי.

הדרן עלך המוכר פירות.

/מתני'/. האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך, היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים¹, או סלעים גבוהין י' טפחים, אינן נמדדין עמה, פחות מכאן, נמדדין עמה². ואם אמר לו כבית כור עפר³, אפילו היו שם

נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים, או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים, הרי אלו נמדדין עמה.

גמ'. תנן התם: המקדיש שדהו בשעת היובל⁴, ונתן לו לבית זרע חומר שעורים חמשים שקל כסף. היו שם נקעים עמוקים י' טפחים⁵, או סלעים גבוהין י' טפחים,

¹ עי' ש"ע (ח"מ סי' ר"ח ס"א): האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והוא הדין אם אמר בית כור לבד, והיה בתוך השדות גאיות קטנים עמוקים עשרה טפחים אע"פ שאין בה מים, או סלעים גבוהין עשרה טפחים ורחבן ארבע ואין בהם רובע הקב, אין נכללים בתוך הבית כור שאין אדם רוצה ליתן מעותיו במקום אחד ונראים כשנים או שלשה מקומות, ולוקח אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית כור בלא דמים. הגה: ויש אומרים דנשארו למוכר, ומכל מקום הלוקח צריך ליקח שאר השדה בלבד שיוכל לעבור המחרישה ביניהם:

בית כור - הוא שדה שרגילין לזרוע עליה ל' סאה (סמ"ע).

והוא הדין אם אמר בית כור לבד - ולאפוקי ממאן דאמר דדוקא בית כור עפר דגילה דעתו דקנהו לזריעה, משא"כ בית כור סתם, דאיכא למימר שקנה אותו כדי לבנות עליה בית או למשטח עליה פירות (סמ"ע).

אף על פי שאין בהם מים - פירוש, ואז ראוי לזרוע בתוכו (סמ"ע).

עשרה טפחים - אע"פ שיש עליהן עפר הרבה מלמעלה עד שראויין לזריעה (סמ"ע).

ורחבן ד' טפחים - שאז הן חשובים מקום בפני עצמן מאחר ולענין שבת מחשבי רשות היחיד (סמ"ע).

ואין בהם רובע הקב - הוסיף הרמ"א וכתב "דלא יהיה בהן רובע הקב", משום דהמחבר מסיק וכתב דלוקחן הלוקח בלא דמים, וכתב עליו, בתנאי שלא יהיה באחד מהן רובע הקב, דאם יש בו רובע הקב, לא נמכר בכלל שאר בית כור, ושילקחם הלוקח בלא דמים, אמנם שיטת המחבר לא ברור למסקנה. אבל ל"א דנשארו להמוכר, והלוקח צריך לקבל השדה אע"פ שהגאיות והסלעים בתוכו והוא, ה"א הבאה ברמ"א (סמ"ע).

הלוקח צריך ליקח כו' - ואינו יכול לומר איני רוצה שדה מופסקת בסלעים, ובלבד שלא יפסיקו בכל אורך השדה שאז לא היה יכול לעבור מחרישה ביניהן (סמ"ע).

² עי' ש"ע (ח"מ סי' ר"ח ס"ב): היו פחות מכאן ואפילו מלאים מים נמדדים עמה, במה דברים אמורים: בשלא היה בהם אלא בית ד' קבין והיו הארבע קבין מובלעים בתוך חמשת קבין בתוך רובה של שדה, אבל היו יותר על ד' קבין והם גבוהין ג' או שהיו מפוזרים הרבה או אינם מובלעים, אע"פ שאין בהם י' אינם נמדדים עמה:

אפילו מלאים מים - פירוש, דאז אינן ראויים לזריעה כלל, וה"ה בסלעים שאינן גבוהין י' טפחים אפילו אינן ראויין לזריעה כלל נמדדין עמה, משום דאין לך שדה שאין בה טרשים או גאיות, והיה ללוקח להתנות ע"מ שתתן לי הכל במישור דוקא (סמ"ע).

אלא בית ד' קבין - פירוש, ד' קבין לכור, וע"פ זה לפי ערך, כגון שלא יהיה קב אחד כשמוכר לו בית רביעית כור, דעד שיעור זה מוחל הלוקח ומקבל במקחו טרשים וגאיות בתוך מקחו, טפי לא (סמ"ע).

מובלעים בתוך חמשה - דיש קב מישור הפסק ביניהן, דאל"כ מחשב כסלע יחיד (סמ"ע).

בתוך רובה של שדה - פירוש, השדה כולה היא בית כור, דהיינו ל' סאין, נמצא שרביעית ממנה הוא ט"ז סאין, ובעינן שיהיו אלו ה' הקבין בתוך ה"ט"ז סאין, דהיינו שתהיה רצועה ארוכה וקצרה ברחבה נמשכת בשדה באורך ט"ז סאין, באופן שאם תחתכנה לרצועות קטנות ותשימו זה בצד זה בריבוע לא יחזיקו יותר מה' קבין, וכשתהיה הרצועה נמשכת לארבע ב"ט"ז סאין יגיע לכל בית סאה מהן רובע טרשים ורביעית הקב מקב המישור שנבלע בתוכה, שהרי ברצועה ארוכה זו היא ט"ז רובע טרשים דרביעית הקב מישור, כשתחלק ה' קבין טרשים ל"ט"ז חלקים וגם הקב חמישי של מישור שנבלעים בהם הטרשים תחלק ל"ט"ז חלקים, יהיה מהן ט"ז חלקים כל אחד רביעית דרביעית הקב (סמ"ע).

והן גבוהין ג' - דכל הפחות מג' כארץ מישור דמי (סמ"ע).

או שהיו מפוזרין הרבה - ו"ל שארץ שיהיו מובלעים ד' קבין בה', דלא אתי אלא לאפוקי פחות מה' קבין דהוה כסלע יחיד, אבל אם מפוזרין ה' קבין ביותר מה', כ"ש דלא מחשבי כסלע יחיד ונמדדין עמו דבטלי גביה, אבל

המחבר ס"ל דדוקא ה' קבין קאמר, לא פחות דהוי כסלע יחיד, ולא יותר דאז מבלבלים להלוקח השדה שקנה שאינה נוחה לזרוע כשהיו הטרשים מצויים בכל צד. וז"ש "או שהיו מפוזרים הרבה", פירוש יותר מבה' קבין, או אינם נבלעים, ו"ל שאינם מובלעים בה' קבין אלא בפחות (סמ"ע).

אף על פי שאין בהן עשרה - פירוש, גובה (סמ"ע).

³ עי' ש"ע (ח"מ סי' ר"ח ס"ו): אמר לו כבית כור עפר אני מוכר לך, אפילו היו בה גאיות עמוקים י' טפחים או יותר או סלעים גבוהים י' טפחים או יותר הרי אלו נמדדים עמה. הגה: ויש אומרים דוקא שאין בהן [יותר על] ד' קבין, וכל זה מירי שאין לוקח עומד בתוך השדה, אבל אם עומד בתוך השדה הוי כאלו אמר בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר, ואפילו חסר ז' קבים ומחצה הגיעו:

ו"ל דוקא שאין בהן ד' קבין - כתב זה בלשון "יש אומרים", אף על גב דהמחבר לפני זה לא הזכיר שבאומר "כבית כור" דאפילו ד' קבין ויותר נמדדין עמו, משום שיש אומרים שנראה דאם אמר כבית כור אז בכל ענין נמדד עמו, קמ"ל דיש חולקין ע"ז וס"ל דדוקא לענין גובה או עומק הוא דיש חילוק בין אומר בית כור לאומר כבית כור, אבל לענין אם הם יתר מד' קבין אין חילוק, ונראה להגיה בדברי הרמ"א, דצריך לומר "יש אומרים דוקא שאין בהן יותר מד' קבין" (סמ"ע), ו"ל דהרמ"א איירי כאן בכל ענין אפילו אינו מובלע בתוך ה' קבין ובתוך רובה של שדה, אבל ד' קבין צריך שיהא דוקא בכל התנאים הנזכרים לעיל, כי דינא דכבית כור לא עדיף אלא לענין שנמדדים אפילו גבוהין, אבל בכל דבר הוא דומה לנדון דלעיל (ש"ך).

אבל אם עומד בתוך השדה כו' - דכל שהוא עומד בתוכו ויודע שבית כור עפר זה מוכר לו, אף על פי שלא דקדק לומר בשעת הקנייה "בית כור זה", הוה ליה כאומר הן חסיר הן יתיר (סמ"ע).

ד' קבין ומחצה - כשיעור זה מגיע כשמוכר כור ביחד שהוא שלשים בית סאה, ואזי מגיע רובע הקב לבית סאה, והוא הדין לפי ערך זה לפי ריבוי או מיעוט הבית סאין שמוכר לו, וכמו שיתבאר בסעיף ח' (סמ"ע).

⁴ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ד הלכה ב

וכמה הוא כל מקום שראוי לזרוע בו חומר שעורים וזרעונו ביד ולא יקרב זרעתו ולא ירחק אותה, ערכו חמשים שקלים לכל שני יובל, ואין שנת יובל מן המנין, ואחד המקדיש שדה טובה שאין בכל ארץ ישראל כמותה, או שדה רעה שאין כמוה לרוע כזה מעריכין אותו.

⁵ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ד הלכה יג

כשמודדין אין מודדין אלא מקומות הראויין לזריעה, היו שם סלעים גבוהים עשרה טפחים או נקעים מלאים מים עמוקים עשרה טפחים אין נמדדין עמה, פחות מכאן נמדדין עמה.

לחם משנה הלכות ערכין וחרמין פרק ד הלכה יג

[יג - יד] פחות מכאן נמדדין עמה. היו בה מקומות נמוכות וכו' מחשבין להם מה שראוי להם כו'. ב"פ" מהלכות אישות כתב דאם אינם מלאים מים נמדדין עמו משמע דמפרש כפי' הר"א שם במאי דמקשה גמ' (דף כ"ה) וליקדשו באנפי נפשיהו וכאן נראה דמפרש בענין אחר כמ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל ושם בהלכות אישות הארכתי:

אין נמדדין עמה, פחות מכאן, נמדדין עמה. ולמה. לקדשו באנפי נפשייהו. וכי תימא, כיון דלא הוי בית כור לא קדשי, והא תניא: שדה מה ת"ל. לפי שנאמר: זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, אין לי אלא שהקדיש בענין הזה, מנין לרבות לתך וחצי לתך, סאה, תרקב וחצי תרקב. ת"ל: שדה, מכל מקום. אמר רב עוקבא בר חמא: הכא בנקעים מלאים מים עסקינן⁶, דלאו בני זריעה נינהו. דיקא נמי, דקתני דומיא דסלעים שמע מינה. אי הכי, אפי' פחות מכאן נמי. הנהו נגאני דארעא מיקרו, שדרי דארעא מיקרו. הכא מאי. אמר רב פפא: אף על פי שאין מלאים מים⁷. מאי טעמא. אין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום אחד, ויראו לו כשנים ושלשה מקומות. מתקיף לה רבינא: והא דומיא דסלעים קתני, מה סלעים דלאו בני זריעה נינהו, אף הני נמי דלאו בני זריעה נינהו. כי קתני דומיא דסלעים, אפחות מכאן.

(פחות מכאן נמדדין עמה). אמר ר' יצחק: טרשים שאמר⁸, בית ארבעת קבין. אמר רב עוקבא בר חמא: והוא, שמובלעין בחמשת קבין. רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: והוא, שמובלעין ברובה של שדה. בעי רב חייא בר אבא: רובן במעוטה ומעוטן ברובה, מהו. תיקו⁹. בעי רבי ירמיה:

⁶ עי' רמב"ם (ערכין פ"ד ה"א): הוב"ד לעיל הערה 5.

⁷ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריח ס"א): הוב"ד לעיל הערה 1.

⁸ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריח ס"ב): הוב"ד לעיל הערה 2.

⁹ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריח ס"ג): היו נבלעים רובן במיעוטן או מיעוטן ברובן, או שהיו מחולקים כמו חוט שוה או כמו עגול או כמו משולש, או שהיו בהצדדין או שהיו דרך עקלתון, כל אלו ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה: או מיעוטן ברובן – יש ראשונים שגורסים "ומיעוטן ברובן", ור"ל הני ד' קבין טרשין הנבלעין ברצועה ארוכה וקצרה בט"ז סאין מן השדה עם הפסקן קב מישור כנ"ל סעיף ב', וכתבנו שם ס"ק דאם הרצועה היתה הולכת בשוה מגיע לכל בית סאה רובע טרשים, וקאמר דאם לא היתה הרצועה בשוה כולי האי, אלא היתה במקום אחד קצת רחבה ממה שראויה להיות ע"פ שיעור הנ"ל, ובמקום אחד היא קצרה ברחבה יותר ממה שראויה להיות ע"פ שיעור הנ"ל, עד שיגיע רובו של הטרשין דהיינו ט' רביעיות מהט"ז נמשכו על פני הרצועה במיעוטן של רוב השדה הנ"ל דהיינו ב' בית סאין, ומיעוטן של הטרשים הנ"ל דהיינו ז' רביעיות הקב יהיו נמשכין על פני הרצועה הנ"ל ברובן של הט"ז בית סאות הנ"ל דהיינו בט' בית סאה מהן, והוא איבעיא דלא נפשטה בגמרא והמוציא מחבירו עליו הראיה וכדמסיק. אבל לא קמיבעיא להו בהיות רובן במחצה דהיינו בח' בית סאות מהן ומיעוטן ג"כ במחצה מהן, משום דכל שאין ההבדל ברוב הנראה לעינים פשוט ליה דאין בו קפידא (סמ"ע).

כמו חוט שוה - דאז אין המחרישה נכנסת ביניהן לחרוש מצד זה לצד השני, מזה נשמע דמה שכתבתי לעיל ס"ק בהא דמובלעין ברובה של שדה דהיינו רצועה בט"ז בית סאות וקב מישור ביניהן, אותו קב מישור אינו מחולק, דרך משל למאה חלקים, עד שאין המחרישה יכולה לעבור באותו חלק מישור (סמ"ע).

או כמו עיגול או כמו משולש - בכל אלו אין המחרישה נכנסת בקל

(סמ"ע).

או שהיו בצדדין - נעשה כזה שהטרשין מכונסין באמצע אלא שיוצא מהטרשין קרנות לכאן ולכאן והשדה נכנסת ביניהן, מהו, כמפוזרין דמי כיון שהשדה נכנסת בין אותן הקרנות, או דילמא כיון שהן מדובקין לגוף ואין מפסיק ביניהן ובין הגוף כמכונסין דמי (סמ"ע).

או שהיה דרך עקלתון - שהן מדובקין זה לזה דרך עקלתון והשדה נכנסת בין העקמימות כזה (סמ"ע).

והמוציא מחבירו עליו הראיה - הלכך אם כבר נתן המעות עליו לקבלם, ואם עדיין לא נתן מעות א"צ לקבלם (סמ"ע).

מעות. לייפות כחו של מוכר, שאם שייר בשדה בית תשעה קבין¹⁶, ובגינה בית חצי קב¹⁷, וכדברי ר' עקיבא בית רובע, מחזיר לו את הקרקע. ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר, אלא את כל המותר. גמ'. איבעיא להו: בית כור סתמא, מאי. תא שמע: בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל,

כשיר, מהו. כשורה מהו. איצטדינין, מהו. דרך עקלתון, מהו. תיקו¹⁰. תנא: אם היה סלע יחיד¹¹, אפי' כל שהוא, אין נמדד עמה. ואם היה סמוך למצר, אפי' כל שהוא, אין נמדד עמה. בעי רב פפא: מופסק עפר בינתיים, מהו. תיקו. בעי רב אשי: עפר מלמטה וצונמא למעלה, עפר מלמעלה וצונמא מלמטה, מהו. תיקו¹².

מתני'. בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל¹³, פיחת כל שהוא, ינכה, הותיר כל שהוא, יחזיר. ואם אמר הן חסר הן יתר¹⁴, אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה, הגיעו, יתיר מכאן, יעשה חשבון. מה הוא מחזיר לו¹⁵. מעות, ואם רצה, מחזיר לו קרקע, ולמה אמרו מחזיר לו

התוספות סמוכה לשדה אחרת של מוכר מחזיר לו אותה תוספת קרקע, שהרי טומך אותה לשאר שדותיו ואינו מפסיק כלום:

פחות מט' קבין - ט' קבין הוא שיעור שדה, ומש"כ פחות מט' קבין, מיירי עם הרבעין, וכגון דמכר לו ל"ד סאין והיה תוספת ל"ה רבעין, דלפי ערך מגיע יתיר מרובע לבית סאה, ועדיין אינו שיעור שדה עד שיהא התוספת ל"ו רבעין דהוא ט' קבין, ומה שכתב ליפות את כח המוכר, קאי אמה שכתב דצריך ליתן לו דמים, ולא קאי אנשנתה השער (עי' לקמן סעיף ז"א) (סמ"ע).

ליפות כח המוכר - פירוש, אבל אם ירצה המוכר ליקחנה בעינו צריך ליתנם לו, דלא אמרו ליתן לו דמים אלא ליפות כח המוכר, וי"א דלא מפלגין בין פחות מט' קבין לט' קבין אלא ביתר מכאן, אבל אם פיחת טפי מרובע לבית סאה, לעולם ינכה לו מהדמים, דכיון דליכא בהאי שדה טפי, ליכא לחיוביה למיחב ליה משדה אחר, ונראה דה"ה נמי אם המוכר רוצה ליתן לו משדה אחר, שיכיל הלוקח לומר, מה אעשה בשדה קטנה כזו בפני עצמה, וצריך לנכות לו מהדמים (סמ"ע).

¹⁶ עי' ש"ע (ח"מ ס' ריח ס"ז): היתה התוספת יתירה על ט' קבין נותנין לו רובע לכל סאה וסאה, והנשאר יתר על הרבעים אם יש בו ט' קבין, נותן כל הרבעים כולם עם היתר מהקרקע, ונותנו לו כשעה שלקחה ממנו:

היתה התוספת יתירה על ט' קבין כו' - רובע לבית סאה ניתן למחילה באומר "הן חסיר והן יתיר" ולא יותר, ושם הוא יתר מרובע לבית סאה, צריכין להחזיר גם הרבעין עצמן, ושיד המוכר בו על העליונה, ואם הוא יתר מרובע קב לבית סאה והגיע היתרון עם הרבעין לט' קבין, י"א דאין יד המוכר על העליונה, אלא אם ירצה הלוקח מחזיר לו הקרקע בעינו בעל כרחו דמוכר, והמחבר ס"ל דגם ככה"ג יד המוכר על העליונה, אפי"כ היה יתרון ל"כ שאחר שנתת לכל בית סאה רובע, ישאר בהיתר עוד ט' קבין, ובזה דוקא אמרו שמחזיר לו הקרקע בעינו בעל כרחו. ואפילו כשהיתרון ל"כ הרבה ס"ל דעדיין יד הלוקח אינה על העליונה עכ"פ, דאם היתה הקרקע מתחילה בשעת הקניה ביוקר ועכשיו בשעת החזרה עומדת בזול, אין ביד הלוקח רשות להחזיר לו היתרון בקרקע בעינו, אלא צריך ליתן בעדה ל"כ דמים כמו שהיתה שוה בשעת הקנין, או מחזיר לו קרקע בשער הזול כשיעור אותן דמים שהיו שוים היתרונות בשעת הקנין, דא"ל המוכר ברשותך ובמזלך עמדו בזול הקרקעות, ואם היה בהיפוך שהיו בזול בשעת הקנין ועכשיו בשעת חזרה נתיקרו, אמרינן אדרבה דברשות מוכר נתיקרו, דהיתרונות לא נמכרו לו מעולם. נמצא כלל דבריו, דלעולם יד המוכר על העליונה, זולת אם הקרקעות במקח הראשון, דאז צריך לקבל הקרקע, ודוקא כשהיו בהיתרונות ל"כ, שהיה יתרון ט' קבין נוסף על הרבעין של כל סאה וסאה (סמ"ע).

נותנין רובע לכל סאה כו' - אינו ר"ל דהרבעין ישארו ללוקח, אלא כלומר נותנין ומחשבינן ורואין אם לאחר שיחלוק מהיתרון רובע לכל בית סאה, ישאר עוד ט' קבין, אז יש כח ביד הלוקח להחזיר להמוכר הכל יחד בקרקע בעינו וא"צ ליתן לו בעדו דמים (סמ"ע).

¹⁷ עי' ש"ע (ח"מ ס' ריח ס"ב): דין חצי קב בגינה כדין ט' קבין בשדה, שאם הותיר בגינה פחות מחצי קב על הרבעים אינו מחזיר לו אלא דמים, הותיר חצי קב מחזיר לו כל הרבעים עם היתר בדמים או קרקע כשעת הזול של עת החזרה וכל מ"ש מתחלת סעיף ט' ע"כ הוא ל' הרמב"ם פל"ח מהלכות מכירה והמ"מ הניחו שם בצ"ע, והעיקר כדעת יש אומרים כי כל שהוא פחות מט' קבין הרשות ביד המוכר ליקח קרקע או מעות, ואם נותן לו מעות נותן כשעת הזול בין היתה בזול והוקרה או היתה ביוקר והוזלה, אבל היתה לו שדה אחרת סמוכה לתוספת זה נותן לו קרקע, וכן אם היתה התוספת ט' קבין ומחשבינן כח המותר בין הרבעים בין הנשאר:

אינו מחזיר לו אלא דמים - ר"ל דיד מוכר על העליונה וכמ"ש בסעיף ט' בשדה, דפחות מט' קבין מחזיר לו דמים ליפות כח המוכר (סמ"ע).

היתר בדמים - ר"ל אם עמדה בזול צריך ליתן לו דמי שויה, כמו שהיה בשעת הקנין, או קרקע בזול בשעת החזרה, וכנ"ל בדין שדה (סמ"ע).

כל מה שכתב מתחילת סעיף ט' כו' - היינו משום דס"ל לרמ"א דמ"ש בסעיף ט' "אם היה התוספת פחות מט' קבין כו", ר"ל אפילו היה בו ט' קבין, אלא שבלא הרבעים אינו ט' קבין, אפי"ה צריך להחזיר לו דמים וכנ"ל ס"ק, ומש"ה אלא כתב דזה אינו אלא לדברי הרמב"ם. אבל לענ"ד נראה כמו שכתבתי לעיל ס"ק, דמ"ש בסעיף ט' הוא לכונ"ע (סמ"ע סקל"ח).

¹⁰ עי' ש"ע (ח"מ ס' ריח ס"ג): הוב"ד לעיל הערה 9.

¹¹ עי' ש"ע (ח"מ ס' ריח ס"ה): היה בו סלע יחיד, אפילו בית רובע לכור אין נמדד עמה, ואם היה סמוך למצר אפילו כל שהוא אין זה נמדד עמה, הפסק עפר בין סלע למצר הרי זה ספק, כל אלה דברי הרמב"ם אבל יש דעות אחרות בדינין אלו והביאן הטור:

היה בו סלע יחיד - כשאמרו דנמדדין עמו אפילו טרשיין של ד' קבין אם אין גבוהין י' טפחים, הני מילי טרשיין כעין צרורות, אבל סלע של רובע, שם בפני עצמו יש לו, ואינו נמדד עמו, ויש שפרשו דקאי על "אם עומד חוץ ממיצר השדה" (סמ"ע).

אפילו כל שהוא אין זה נמדד - כיון שהסלע עומד סמוך למיצר, אפילו אינו גבוה י' וגם אינו רחב ד' אלא כל שהוא, אינו נמדד עם הבית כור שלקח, דאין מודדין טרשיין עם השדה אלא כשהיא עומדת בתוך השדה, ומסיק וקאמר דאם אינו סמוך ממש להמיצר אלא מפסק בין הסלע למיצר מעט עפר, זהו ספק אם נמדד עמו אם אינו גבוה י' ורחב ד', דהוא איבעיא דלא איפשטא בגמרא (סמ"ע).

¹² עי' ש"ע (ח"מ ס' ריח ס"ד): וכן אם היה עפר למעלה וסלע מלמטה או סלע מלמעלה ועפר מלמטה, הרי זה ספק:

היה עפר למעלה כו' - פירוש, ורואיין לזריעה קצת, אבל מ"מ אין יניקת הזרעים בטוב כיון שסלע למטה מהעפר, וי"א דיש שם עליו עפר מעט שאינו בעומק המחשיבה, מ"מ ראו לזרוע שם איזה ענינים (סמ"ע).

או סלע למעלה - פירוש, ואפשר להעתיק ולעקור הסלע משם ויהיה תחתיו ראו לזרוע (סמ"ע).

¹³ עי' ש"ע (ח"מ ס' ריח ס"ז): האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל, אם פיחת כל שהוא מנכה לו מן הדמים ואם הותיר כל שהוא יחזיר לו:

מדה בחבל - משמעות לשון זה הוא, שמוכר לו בית כור בצמצום כמו שמודיין בחבל, אבל ג"כ משמע שאינו מדקדק שאם לא יהיה בית כור שלם שיהא המקח בטל, אלא שישלם לו לפי ערך, שאם ימלט מבית כור ינכה לו מדמי בית כור, ואם יהיה יתר יוסיף לו, משא"כ כשא"ל בית כור עפר סתם ואינו עומד בתוכו, דאם חסר או יתיר אפילו רובע לכור יכולים לבטל אף אם יאמר לו המוכר תנכה לי מהדמים מה שחסר לך, דהלוקח יכול לומר כונתי היתה דוקא אבית כור שלם (סמ"ע), [כהגה על הסמ"ע] ביתיר הוי תמיד אפשר להשלים להחזיר מקצתו או דמיהם (רע"א).

¹⁴ עי' ש"ע (ח"מ ס' ריח ס"ח): אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך הרי זה כמו שפירש ואמר בית כור עפר בין חסר בין יתר, ואם פיחת מהמדה אחד מ"כ שהוא רובע לכל סאה או הותיר רובע לכל סאה הגיעו, יתר על כן יחשוב עמו על כל הרבעים שחסרו או הותירו, וכל שפיחת מבית כור ינכה לו מהדמים. הגה: יש אומרים דוקא שפחות שעדיין נקרא בית כור, אבל יתר מכן לא דהא בית כור קאמר ליה, ודוקא שאין לו קרקע יותר אבל מכר לו בית כור בשדותיו נותן לו בית כור מכוון, וכל שהותיר על בית כור יחזיר לו:

בית כור עפר "זה" אני כו' - המחבר לא כתב תיבת "זה", דבאומר בית כור סתם ולא הזכיר מדה בחבל ולא הן חסר הן יתר, דינו כאילו א"ל "הן חסר הן יתיר", ועד רובע לבית סאה הוה מחילה, ועי' רמ"א ס"ו דמיייר דזוקא באמר ליה "בית כור עפר זה אני מוכר לך", או עמד בתוכו (סמ"ע).

אחד מ"כ שהוא רובע כו' - פירוש, אחד מ"כ מהסאה, שהסאה ו' קבין, וכל קב תחילת לרבעין, תמצא בסאה כ"ד רבעין (סמ"ע).

על כל הרבעין - פירוש, אף הרבעין עצמן ינכה לו או ישלמו לו, דכיון שבא לכלל חזרה במה שהוא הפחת או היתור ביותר מהרבעין, דודאי לא ניתן למחילה, צריך לנכות או לשלם לו אף הרבעין עצמן (סמ"ע).

אבל יתר מכן כו' - פירוש, אבל אם הפחת הוא ל"כ הרבה עד שבשביל פחת כזה לא נקרא בית כור, לא מהני הניכוי מהדמים, אלא מבטל המקח אם ירצה (סמ"ע).

נותן לו בית כור מכוון - פירוש, ולא מהני מה שרוצה לנכות לו מהדמים לפי ערך, אף שא"ל "הן חסר הן יתיר", כיון שיש לו קרקע מצידו להשלים לו הפחת (סמ"ע).

¹⁵ עי' ש"ע (ח"מ ס' ריח ס"ט): ומה הוא מחזיר לו: אם היה התוספות פחות מט' קבין מחזיר לו דמים כשעת המכירה ליפות המוכר, ואם היתה

קד ע"א

פחות כל שהוא, ינכה, יתר כל שהוא, יחזיר. הא סתמא, כהן חסר הן יתר דמי. אימא סיפא: ואם אמר לו הן חסר הן יתר, אפילו פחת רובע לסאה או הותר רובע לסאה, הגיעו. הא סתמא, כמדה בחבל דמי. אלא מהא ליכא למשמע מינה. ת"ש: בית כור עפר אני מוכר לך, כבית כור עפר אני מוכר לך, הן חסר הן יתר אני מוכר לך, אפילו פחת רובע לסאה או הותר רובע לסאה, הגיעו. אלמא, סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי. התם פרושי קא מפרש: איזהו בית כור שהיא כבית כור. כגון דא"ל הן חסר הן יתר. מתקיף לה רב אשי: א"כ, אני מוכר לך אני מוכר לך למה לי. אלא לאו שמע מינה: סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי¹⁸, שמע מינה.

מהו מחזיר לו. מעות וכו'. ליפות כחו של מוכר אמרי', ליפות כחו של לוקח לא אמרינן, והתניא: פחת שבעת קבין ומחצה לכור, או הותר שבעת קבין ומחצה לכור, הגיעו, יותר מכאן, כופין את המוכר למכור ואת הלוקח ליקח. התם, כגון דהוה יקרא מעיקרא וזל השתא¹⁹, שאמרינן ליה: אי ארעא יהבת לי הב לי כזולא דהשתא. והתניא: כשהוא נותן לו, נותן לו כשער שלקח ממנו. התם, כגון דהוה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא.

שאם שייר בשדה בית ט' קבין וכו'. אמר רב הונא: ט' קבין שאמרו, ואפי' בבקעה גדולה. ורב נחמן אמר: נותן שבעת קבין ומחצה לכל כור וכו'²⁰.

¹⁸ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריח ט"ח): הוב"ד לעיל הערה 14.

¹⁹ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריח ט"א): במה דברים אמורים: כשהיתה בזול בשעת ממכר והוקירה בשעת החזרת היתר, אבל אם היתה ביוקר והוזלה, אומרים ללוקח אם רצית ליתן לו דמי התוספת כולה תן לו דמים כפי הממכר, ואם רצית ליתן לו קרקע תן לו כמו ששוע עכשיו:

ומ"ש בד"א כו' - ר"ל, בד"א דיד הלוקח על העליונה ונותנה לו כשעה שלקחו ממנו (סמ"ע).

כשהיתה בזול כו' - ה"ה דהוי מצי למימר כשעמד הקרקע בשער הראשון (סמ"ע).

²⁰ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריח ט"י): הוב"ד לעיל הערה 16.

קד ע"ב

ואי איכא מילתא יתירא (דהוי) לתשעת קבין, הדרי. איתיביה רבא לר"נ: שאם שיר בשדה בית תשעת קבין. לאו דזבין לו כוריים. לא, דזבין לו כור. ובגנה בית חצי קב. לאו דזבין לו סאתים. לא, דזבין לו סאה. וכדברי ר"ע בית רובע. מאי לאו דזבין לו סאה. לא, דזבין לו חצי סאה. בעי רב אשי: שדה ונעשית גנה, גנה ונעשית שדה, מאי. תיקו²¹. תנא²²: אם היה סמוך לשדהו, אפי' כל שהוא, מחזיר לו קרקע. בעי רב אשי: בור מהו שתפסיק. אמת המים מהו שתפסיק. דרך הרבים מהו שתפסיק. ריכבא דדיקלא מהו שתפסיק. תיקו.

ולא את הרובע בלבד מחזיר לו, אלא כל המותר. כלפי לייא. תאני רבין בר רב נחמן: לא את המותר בלבד מחזיר לו²³, אלא את כל הרבעין כולן.

מתני. מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר, בטל הן חסר הן יתר מדה בחבל, הן חסר הן יתר מדה בחבל,

---

²¹ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריח ס"ג): מכר שדה ונעשה גינה ביד לוקח או גינה ונעשה שדה, הרי זה ספק אם מחשב לו כדין שהיתה בעת המכר או כדין שהיא עתה:

מכר השדה ונעשה גינה כו' – פי' היה שדה בשעת מכירה והיה בהמותר מעט יותר משני רבעים לשני סאין שמכר לו, ובזה יד המוכר על העליונה, ליתן לו דמים אם ירצה. ומש"כ "ונעשה גינה", פירוש, שעלה בה מעין, שמאז ראוי לקבוע בה זרעים, שצריכים מים הרבה, קודם שהחזיק הלוקח בהמותר, וקם בדין חזרת תורת קרקע, או שהיתה גינה בשעת מכירה והיה בדין חזרת קרקע, ונתיבש המעין ויצא מדין גינה לדין ליתן לו דמים להמוכר, זהו ספק ומחזיר לו מה שירצה, דהלוקח מיקרי מוחזק בדין זה (סמ"ע).

²² עי' שו"ע (ח"מ סי' ריח ס"ט): ומה הוא מחזיר לו: אם היה התוספות פחות מט' קבין מחזיר לו דמים כשעת המכירה ליפות המוכר, ואם היתה התוספות סמוכה לשדה אחרת של מוכר מחזיר לו אותה תוספת קרקע, שהרי סומך אותה לשאר שדותיו ואינו מפסיד כלום:

פחות מט' קבין - ט' קבין הוא שיעור שדה, ומש"כ פחות מט' קבין, מיירי עם הרבעין, וכגון דמכר לו ל"ד סאין והיה תוספת ל"ה רבעין, דלפי ערך מגיע יותר מרובע לבית סאה, ועדיין אינו שיעור שדה עד שיהא התוספת ל"ו רבעין דהוא ט' קבין, ומה שכתב ליפות את כח המוכר, קאי אמה שכתב דצריך ליתן לו דמים, ולא קאי אנשתנה השער (עי' לקמן סעיף ז"א) (סמ"ע).

ליפות כח המוכר - פירוש, אבל אם ירצה המוכר ליקחנה בעינו צריך ליתנם לו, דלא אמרו ליתן לו דמים אלא ליפות כח המוכר, ו"א דלא מפלגינן בין פחות מט' קבין לט' קבין אלא ביתר מכאן, אבל אם פחת טפי מרובע לבית סאה, לעולם ינכה לו מהדמים, דכיון דליכא בהאי שדה טפי, ליכא לחיוביה למיהב ליה משדה אחר, ונראה דה"ה נמי אם המוכר רוצה ליתן לו משדה אחר, שיכול הלוקח לומר, מה אעשה בשדה קטנה כזו בפני עצמה, וצריך לנכות לו מהדמים (סמ"ע).

²³ עי' שו"ע (ח"מ סי' ריח ס"י): הוב"ד לעיל הערה 16.

בטל מדה בחבל הן חסר הן יתר, דברי בן ננס.

גמ'. אמר רבי אבא בר ממל אמר רב: חולקין עליו חביריו על בן ננס. מאי קא משמע לן. תנינא: מעשה בצפורי²⁴, באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה דינר זהב לחדש, ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסי, ואמרו: יחלוקן את חדש העיבור. אי מהתם, הוה אמינא: התם הוא דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה, ואיכא למימר פורשי קא מפרש, אבל הכא דודאי קא הדר ביה, אימא לא, קא משמע לן. אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי בן ננס, אבל חכמים אומרים: הלך אחר פחות שבלשונות²⁵. זו ולא סבירא ליה. והא רב ושמואל שאמרי

תרוייהו: כור בשלשים אני מוכר לך, יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה, כור בשלשים, סאה בסלע אני מוכר לך, ראשון ראשון קנה. אלא זו וסבירא ליה. ומי סבירא ליה. והאמר שמואל: בבא באמצע החדש עסקינן, אבל בא בתחלת החדש, כולו למשכיר, בסוף החדש, כולו לשוכר.

²⁴ עיי' שר"ע (ח"מ סי' ש"ב סט"ו): המשכיר בית לשנה בסכום ידוע ונתעברה השנה נתעברה לשוכר. השכיר לחדשים נתעברה למשכיר. הזכיר לו חדשים ושנה בין שאמר לו דינר לחדש שנים עשר דינר בשנה, בין שאמר לו "ב דינר לשנה דינר בכל חדש, הרי חדש העיבור של משכיר שהקרקע בחזקת בעליה. הגה אבל מי ששכר מלמד לבנו וא"ל שני לשונות כאלו, והמלמד למד עמו חדש העיבור, אין צריך לשלם לו חדש העיבור.

המשכיר בית לשנה בסכום ידוע כו' - המשכיר בית לחברו לשנה, מונה "ב חודש מיום ליום. ואם אמר לשנה זו, אפי' לא עמד אלא בא' באלול, עלתה לו שנה. אבל אם עמד בב' באלול או יותר לא עלתה לו שנה ודר בו שנה שלימה, דליכא למימר שעל דעת אותו שנה שכרו, שאין אדם טורח לגור בבית פחות משלשים יום (ש"ך), ו"א שאין ענין מיוחד בר"ה או בר"ח ניסן, אלא מדובר שיש מנהג של ראש השנה לשכירות, ולכן אם אמר שנה זו יש לו שנה שלימה, ואם היה חדש לפני ראש השנה לשכירות במקום זה, יש לו רק חדש (רע"א). ולא אמרנו הדמים מודיעים, והרי המעות מתנה (פ"ת). ראובן השכיר ביתו לשמעון לשנה לפי חדשים בחשבו שהשנה היתה מ"ב חדש ונמצאת השנה מעוברת ולא ידע מזה ראובן, חודש העיבור בכלל, ואין בידו להוסיף על השכירות (קצה"ח).

נתעברה לשוכר - במה דברים אמורים כשעמד בראש השנה וא"ל שנה זו, א"נ השנה, דק"ל דהוי כאומר שנה זו, אבל אם אומר לו שנה אחת אין לו אלא "ב חודש כרוב שנים שאינן מעוברות (סמ"ע, וכן ש"ך בשם המהר"י בן לב), מטעם ספק ולכן כאן בממון אמרינן קרקע בחזקת בעליה עומדת, אבל במקום איסור (כמו נדרים) מחמירים (ט"ז).

השכיר לחדשים נתעברה להמשכיר - זהו פשיטא, אלא משום סיפא נקטה, א"נ ללמדינו בא דלא תימא מאחר שחודש העיבור אינו אלא למלאות חדשי הלבנה, ה"ה כשישלם לו בעד כל "ב חודש מהשנה הוה אמינא דגם חודש העיבור הבא למלאותן ולהשוותן יהיה בכללו (סמ"ע).

השכיר לחדשים ושנה בין שאמר כו' - האי שנה דקאמר מיירי דעמד בראש השנה ואמר השנה או שנה זו וכנ"ל (ס"ק), כל הספיקות האלה, הם דוקא מאחר וכל הלשונות קרובים במשמעות זה לזה, אבל אם אינן סמוכין זה לזה לכ"ע האחרון עיקר (סמ"ע, וכן בט"ז סי' מב).

הרי חדש העיבור של המשכיר כו' - דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון וקרקע בחזקת בעליה עומדת, ואפילו לא בא לשאול השכירות עד סוף החודש שכבר דר בו צריך ליתן השכירות. והיינו דוקא במקרקעי, אבל במטלטלין כל היכא דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון או האחרון, מי שתפס לא מפיקנן מיניה (סמ"ע), משמע להדיא דדוקא משום דאין לשוכר טענת ברי, אבל אי היה טוען ברי לי שאמרת לי בפ' ב"ב דינרים לשנה אף על פי שהשנה היא מעוברת, לא מפיקנן מהשוכר דשונה מלקמן סי' ש"ז ס"ג (ש"ך), עיי' דברי לקמן סימן ש"ז ס"ב (נתה"מ).

שהקרקע בחזקת בעליה - המשכיר בית לחברו עד אדר, זה אומר עד אדר ראשון וזה אומר עד אדר שני, או השכיר עד סוף אדר, זה אומר עד סוף אדר ראשון וזה אומר עד סוף אדר שני, הכל למשכיר [ולאו דוקא בספק זה, אלא בכל ספק בגמ'] ואפי' בא בסוף חדש (ש"ך), ו"א דכאשר הספק תלוי בדעתו של משכיר ואין אנו יודעין האין הי' דעתו בזה הוי מוחזק, אבל בספק פלוגתא או בספיקא דינא שבש"ס שאינו תלוי בדעתו של המשכיר הוי השוכר מוחזק שזה של שוכר (רע"א).

אבל מי ששכר מלמד - עיקרא דמלתא הוא מהך טעמא לפי שלמד עמו מדעתו, והיינו משום דבני משכיר בית הרי השוכר דר בו שלא מדעת בעלים ומש"ה חייב לשלם לשכירות, אף על גב דמוחזק בשכירות כיון דבדירה לא הוי מוחזק ה"ל תפס שלא ברשות, אבל מלמד שלומד עמו מדעת אף על גב דדעת המלמד אדעתא דאגרא, ה"ל תפס ברשות בגוף הפעולה ופטור מלשלם בעד חדש העיבור. מיהו נראה דאם אין המלמד רוצה ללמוד בחודש העיבור, צריך בעל הבית לשלם לו בעד "ב חדש, ואין בעל הבית יכול לומר עדיין צריך אתה ללמוד עם בני בחדש העיבור עד שישלם לו בעד חדש העיבור, כיון דהמלמד הוי מוחזק בעצמו וה"ל דין קרקע בחזקת בעלים (קצה"ח).

²⁵ עיי' שר"ע (ח"מ סי' ר"ח ס"ד): האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל בין חסר בין יתיר, או שאמר לו בית כור עפר אני מוכר לך בין חסר בין יתיר מדה בחבל, הלך אחר הפחות שבלשונות ואין לו אלא כדן אם חסר אם יתיר:

מדה בחבל הן חסר כו' - כלומר הרי שאמר ב' לשונות דסתרי זה את זה, ד"מדה בחבל" משמע בדקדוק, ו"הן חסר והן יתיר", בלא דקדוק, וכנ"ל ס"ז וס"ח (סמ"ע).

או שאמר כו' - ר"ל, לא מיבעיא בזה שהולכין אחר לשון "בין חסר בין יתיר", כיון שאמרו באחרונה, ונראה דחזרו מאומרו "מדה בחבל", שאמר בראשונה, אלא אפילו אמר "מדה בחבל" באחרונה, אפי' אין לו אלא כדן "בין חסר כו'" (סמ"ע).

אחר פחות שבלשונות - ר"ל אחר הלשון שמפחית הדיבור שא"ל בתחילה בית כור, ואמרין לאו דוקא בית כור אמר אלא אפילו פחות או יותר. א"נ, מפני שג' דינין תולין בג' לשונות שאומר, דהיינו אומרם סתם "בית כור", דיניו שצריך ליתן לו בית כור שלם ואפילו ניכוי דמים לא מהני, ומדה בחבל הוא ג"כ בדקדוק, אבל מהני ביה ניכוי דמים, ר"בין חסר ובין יתיר", הוא לשון גרוע שלא דוקא קאמר, וקאמר דהולכין בזה אחריו (סמ"ע).

ואין לו אלא כדן אם חסר כו' - ר"ל בין יהיה לגרעווא דלוקח כגון שיש בו חסרון, ובין שהוא לטובתו כגון שיש יתרון, בשניהן הולכין אחריו, ומש"ה כתב "ואין לו", ר"ל להלוקח, ולא איירי דוקא בדנתן כבר דמים, אלא אפילו אם פחת ולא נתן עדיין דמים, צריך ליתן למוכר כל דמי בית כור, דכבר נגמר המקח בשעת קנייה והמעות הן חוב עליו (סמ"ע), ו"א שהפחות שבלשונות לעולם רעווא ללוקח ופירשו הפחות שבשעורים, ואפי' בא המוכר ליקח מעות כופין את הלוקח ליתן כשהותיר, לפי שקרקע בחזקת בעליה עומדת, ר"ל דאם הלוקח חפץ בקרקע ואינו רוצה במותר שהותיר ואינו רוצה ליתן המעות בעד המותר. כופין את הלוקח ליתן, וכ"ז שאינו נותן הקרקע כולו של מוכר, מטעם קרקע בחזקת בעליה קיימת (ש"ך).

אלא לעולם זו ולא סבירא ליה, והתם טעמא מאי. משום דתפיס, הכא נמי הא תפיס. אמר רב הונא, אמרי בי רב²⁶: איסתרא מאה מעי, מאה מעי,

מאה מעי איסתרא, איסתרא. מאי קמ"ל: תפוס לשון אחרון, הא אמרה רב חדא זימנא, שאמר רב: אי הואי התם, הוה יהיבנא כוליה למשכיר. (אי איתמר הא ולא איתמר הא, הוה אימנא מיהדר קא הדר ביה, אבל הכא) מהו דתימא פרושי קא מפרש, קמ"ל.

²⁶ עי' שו"ע (ח"מ סי' מב ס"ה): היה כתוב בו למעלה דבר אחד, ולמטה דבר אחר, ואפשר לקיימם (שניהם), מקיימים אותם. אבל אם הם סותרים זה את זה, כגון שכתוב למעלה: מנה, ולמטה: מאתים, או איפכא, הולכים אחר התחתון, והוא שלא יהיה בשטה אחרונה, ואין כתוב בשטר: והכל שריר וקיים. הגה: מיהו לאפקועי מבעל השטר למדין ואפילו משיטה אחרונה. ואם נמחק סכום של מטה, הכל פסול, דאפשר שהיה כתוב בו למטה רק דינר אחד. ויש מי שאומר שאם למעלה היה פורט והולך, ולמטה כתוב סכום הכל כך וכך, ופחת או הוסיף, בזה אנו אומרים ודאי טעה בחשבון, ואחר הפרט אנו הולכים, ונראין דבריו. בד"א שהולכים אחר התחתון, כשאין האחד תלוי בחבירו. אבל אם היה כתוב בו: מאה שהם מאתים, או מאתים שהם מאה, אינו גובה אלא מאה, שהוא הפחות שבשניהם, דיד בעל השטר על התחתונה.

ואפשר לקיימן מקיימן כו' - אפילו אם הקיום הוא בדוחק מכל מקום מקיימין, משום דאין דרך הבריות לחזור בדבריהם תוך כדי דיבור (סמ"ע). לשון הסמ"ע לא מדויק אלא אפשר לקיים אפילו היכא דשתי הלשונות מרוחקים זו מזו מקיימים אותו, וכל שכן היכא דסמיכי אהדדי, דלאו אורחא הוא לסתור דבריו תוך כדי דיבור, רוצה לומר שהם מרוחקים ויש דברים אחרים מפסיקים ביניהם, אבל כשאי אפשר ליישבם אם לא מדוחק, זה לא שמענו (ש"ך), ע' בתשו' לחם רב סי' ס"ט (רע"א).

הולכין אחר התחתון - הטעם הוא, כיון דסותרין זה את זה והן שני דברים ודאי חזרה היא, ועיין מה שכתבתי בס"ק ב'ב' (סמ"ע), יש להסתפק אם דין זה שייך בכל מילי, שאפשר שאינו שייך אלא במנה ומאתים שיש בכלל מאתים מנה, אבל אם כתב למעלה חבית של יין ולמטה של שמן, אפשר שהוא פסול. ודוקא חזרה התלויה בבעלי הדבר אמרינן, אבל חזרה התלויה בעדים, כמו שינוי בזמן, לא אמרינן, שהרי מה שהתחיל לכתוב שנת שמ"ז הוא זיוף ומוקדם, ולא שייך לומר חזר בו, דמ"מ מתחילה לא ניתן לכתוב (פ"ת).

שלא יהא בשטה אחרונה - עי' לקמן (סי' מד ס"א) טעמו דאין למדין משיטה אחרונה, משום דאין מדרך העדים לצמצם כ"כ לחתום נפשם סמוך לשטר ממש, וחיישינן שמא העדים יניחו ריוח בין חתימתם לכתובת השטר כשיעור שיכולין להוסיף בו שיטה, והמלוה זייף וכתב באותה שיטה זכותו, ומהאי טעמא כשנמצא באותה שיטה חובתו למדין ממנה, וזה שכתב הרמ"א "מיהו לאפקועי כו" (סמ"ע).

ואין כתוב בשטר שריר וקיים - עי' לקמן (סי' מד ס"ט) דכשכתב בו שריר וקיים ליכא למיחש לזיוף (סמ"ע), עיין בתשובות מהרש"ם (ח"מ סי' ר"מ וסי' תכ"ג, ובתשובות מהר"ט [ח"א] סי' ק"ך ק"א ק"ב) (ש"ך).

שואם למעלה היה פורט והולך - כגון אלו שכותבין בכתובה שהכניסה שימוש דירה בכך וכך ושימושי דערסא בכך וכך כו', ולבסוף כותבין ועלה מנין כל מה שהביאה לכך וכך, והוא הדין כל כיוצא בזה (סמ"ע).

מאה שהם מאתים כו' - וטעמו, דכיון דהוא דיבור אחד ואי אפשר לחלק ביניהן לומר שהוא חזרה, משום הכי הולכין אחר הפחות (סמ"ע).

אינו גובה אלא מאה - בל' מסופק ואיכא אומדנא לאחד מן הצדדים אזלי בתר אומדנ' (רע"א).

דיד בעל השטר על התחתונה - שטר שכתוב בו "וכל הא דלעיל קיבל עליו בקנין", ולא היה כתוב ביה "במנא דכשר למיקניא ביה", יש לחוש שקנה בקנין אחר ולא בקנין חליפין, ויד בעל השטר על התחתונה (סמ"ע), צ"ע בדברי הסמ"ע שהרי לפי דבריו בעל כרחך מיירי שאותו קנין אינו מועיל, דאם לא כן מאי נפקא מינה, ואם כן הא השטר בטל לגמרי, וכל היכא דבטל לגמרי לא אמרינן די בעל השטר על התחתונה וכדלקמן סעיף ט'. אלא צריך לומר דמיירי בענין שהסופר טעה והיה סבור שאותו קנין האחר היה מועיל, והוא בענין דמספקינן בהאי דינא אי מועיל, ויתבאר לקמן סעיף ט' בהג"ה (ש"ך), בסמ"ע [סקט"ז] הביא כאן דברי מהרא"י סי' ר"ו בשטר שהיה כתוב בו וכל הא קיבל עליו בקנין ולא נכתב במנא דכשר וכו', דפסול שמה קנה בקנין אחר וכו'. ודבר זה אינו הלכה, דהא כתבו התוס' [ב"מ] פרק איזהו נשך דף ס"ו [ע"א] ד"ה ומניומי וכו', וסתם קנו מיניה היינו קנין סודר. וראית מהרא"י מתוס' [דכתובות] פרק אף על פי דף נ"ה [ע"ב ד"ה מתנת] בשם ריב"א, אינה ראייה למעיין שם. ועוד ראייה דלא כמהרא"י ממש" (ריב"ש) [הרמ"א] סימן ר"ב סעיף א', שטר שכתוב וקנו ממנו על זה, יש לפרש באופן המועיל. ועוד הארכת בראיות ברורות ומשכתי ידי מלהעתיקן מאחר שראיתי [ש"הב"י] כתב בספר בדק הבית סימן קצ"ה [מחודש כ"ר] על דברי מהרא"י הללו וז"ל, ודבריו נראים לי דמסתמא אמרינן דקנו במנא דכשר, והא דנוהגין לכתוב בשטרות אינו אלא לרווחא דמילתא, עכ"ל. ע"כ אין לסמוך כלל על דברי מהרא"י בזה אף שהביאו בסמ"ע. [א"ה]. אחר המחילה מעצמות הקדושים של הגאונים נוחי נפש, נלע"ד שלא עמדו על עיקר דברי מהרא"י ז"ל, שהם ז"ל הבינו שמהרא"י ז"ל פוסל השטר משום שלא היה כתוב בו וקנינא מיניה במנא דכשר למיקני, הא אם היה כתוב בו במנא דכשר למיקני ביה היה כשר, וחלילה שיעלה על דעת מהרא"י כזה, פשיטא ופשיטא דסתם קנין חליפין היינו קנין סודר במנא

דכשר למיקני ביה, ולא חיישינן שמא קנה בדבר הפחות משהו פרוטה או במרוקא או דבר שאינו כלי. אלא המציאות של מהרא"י ע"כ היה בשטר אח' שלא היה מועיל בו קנין חליפין כגון מטבע וכיוצא, והיה צריך להקנותו אגב קרקע או דבר הדומה לזה, והנה השואל למהרא"י הביא ראייה מתוס' דפרק אף על פי [הנ"ל] דסתם קנין הוא חליפין, ואם כן השטר בטל דלא היה מועיל קנין חליפין באותו הנידון, והשיב מהרא"י דריב"א חילק דקנו מיניה משמע שפיר קנין חזקה, ר"ל שאף על פי שאינו קנין סודר מיקרי שפיר קנו מיניה סתמא, והוא הדין דקנין אגב קרקע או דקל לפירותיו הכל איכא למישמע מקנו מיניה, וכל שכן כי האי ליטנא שכתב קנין גמור ר"ל קנין המועיל, ואף שאין קנין חליפין מועיל, יש לנו לומר שהקנה אגב קרקע או במשיכה או בחזקה או כיוצא בה כדי שיהא השטר קיים, והכי מוכח מדכתב קנין גמור ולא כתב במנא דכשר למיקניא ביה שהיה לשון שגור בפי הכל, שאם כתב במנא דכשר למיקניא ביה פשיטא שהיה השטר פסול, דבאותו הדבר לא מועיל קנין סודר, אלא מדשביקה ללשון השגור ונקט לשון אחר דהיינו קנין גמור, שמע מינה דבאגב קרקע או במשיכה או חזקה היה, דהיינו קנין המועיל באותו הדבר, וא"כ היה מן הראוי לקיים השטר. ומכל מקום חזר בו מהרא"י מטעם דיד בעל השטר על התחתונה ואמרינן מסתמא כיון דסתם קנין הוא קנין חליפין, וממילא השטר בטל, וכמו שהוכיח מתיבתא רבינו שמחה ורבינו ברוך זצ"ל. וכיוצא לזה כתב הר"ף בתשובה הביאה הטור סימן ס' סעיף ז"ב, ראונו שהוציא שטר על שמעון כו', אם הזהובים שנתן בקנין הוא מטבע כו', אין מטבע נקנה בחליפין כו'. ואף הראב"ד החולק שם [סעיף י"ג] היינו מטעם דנתתי הודאה משמע ולא דייקנין בתריה, אבל בנידון דמהרא"י אפשר דמודה, ולו יהא חלוק אף בזה, מכל מקום אנו כותייה דהר"ף קי"ל כמ"ש הבי' בשו"ע [שם סעיף ו'], ואף שרמ"א הגיה עליו, לא יהא אלא ספק, המוציא מחבירו עליו הראיה, וא"כ דברי מהרא"י שרירין וקיימין. ובהא אזדא לה תמיהת הרב בעל ש"ך ס"ק י"א, ודוק היטב בדברי מהרא"י סי' ר"ו בפסקים וכתבתי ותשכח כדברי, ע"כ [ט"ז], אפילו בקבלת שבועה אמרינן די בעל השטר על התחתונה, היינו כשהוא טוען ברי לא שייך ספק איסור, רק דמיירי שהלשון שאמר הוא מסופק, וכל שהספק שנופל בלשון לא נתפס באיסור שבועה ונדר מטעם שאין אדם מכניס את עצמו לספק, ובמקום אחר (&) הארכנו בזה דיש להחמיר, שכן אדם מכניס את עצמו לספק (נתה"מ), עי' לקמן (סי' קצה ס"ב). אף דכותבין בכל נוסחי השטרות בשבועה דאורייתא ובהר"ף חמור בתקיעת כף בפועל ממש, וספק שבועה או חרם ותקיעת כף ראוי להחמיר, מ"מ לענין ממון אמרינן די בעל השטר על התחתונה ואין מוציאין מיד המוחזק. ותו, דאף שכותבין בשטרות שנעשו בפועל ממש, מ"מ הכל יודעין שאין עושים שום שבועה ותקיעת כף ככל. ומכל מקום אין בזה משום עדות שקר, דבעל השטר מקבל על עצמו לקיים כאילו נשבע בפועל ממש דלא יהא בו משום אסמכתא וקנין דברים, אבל לא שיהא בו משום חומר שבועה ממש. שטר חצי זכר שכותבין בו "הכל יהיה נדרש לטובת בעל השטר", יש לחלק, דהיינו בספק בפירוש לשון השטר אבל לא בספיא דדינא, וגם בספיא דדינא אם שורש השטר תלוי בפירוש השטר, אמרינן די בעל השטר על העליונה, זולת היכא שהיא נגד המנהג (פ"ת).

קו ע"א

מתני'. בסימניו²⁷ ובמצריו, פחות משתות, הגיעו, עד שתות, ינכה. גמ'. איתמר, רב הונא אמר: שתות כפחות משתות. רב יהודה אמר: שתות כיותר משתות. רב הונא אמר שתות כפחות משתות, הכי קאמר: פחות משתות ושתות בכלל, הגיעו, יותר משתות, ינכה. רב יהודה אמר שתות כיותר משתות, הכי קאמר: פחות משתות, הגיעו, עד שתות ושתות בכלל, ינכה. מיתיבי: בסימניו ובמצריו, פחת שתות או הותר שתות, הרי הוא כשום הדיינין הגיעו. והא שום הדיינין דשתות כיותר משתות הוא. אמר לך רב הונא: ולטעמיך, הגיעו קא תני. אלא, כשום הדיינין ולא כשום הדיינין. כשום הדיינין, לשתות, ולא כשום הדיינין, דאילו התם בטל מקח, ואילו הכא הגיעו. רב פפא זבן ארעא מההוא גברא,

---

²⁷ עי' שו"ע (ח"מ ס' ריח סט"ו): מכר לו בית כור ואמר לו בסימנים ובמצרים פחת שתות או הותר שתות הגיעו, פחת יתר על שתות ינכה לו מהדמים, הוסיף לו יתר על שתות יתן לו דמים או קרקע הכל לפי השיר, אם הנשאר בשדה פחות מט' קבין ובגינה פחות מחצי קב ולא היה סמוך לשדה המוכר, מחזיר לו דמים:

וא"ל בסימנים ובמצרים כו' – כשהוסיף לומר "קחהו בתוך סימניו ומצרי" בא להוסיף, ומשו"ה אומרים דעד שתות הגיעו, שונה מסעיף ח' כשעומד בתוכו או שיאמר לו "בית כור זה" שיש יתור לשון, ה"ל כדין חסר או יתר כנ"ל ס"ק (סמ"ע).

פיחת יתר על שתות ינכה - פירוש, ינכה כל הפחת אף השתות כדין פחת יתר מרובע הנ"ל סעיף ח' בהן חסר או יתיר, ובחסרון אינו נותן לו המוכר קרקע ממקום אחר, רק דמים צריך ליתן בעד הפחת וכמ"ש לעיל ס"ק (סמ"ע).

קו ע"ב

שאמר בטלה מחלוקת, אלמא הדר דינא, אלא מעתה, הני בי תלתא דקיימי ואזול בי תרי מינייהו ופלוג, הכי נמי דבטלה מחלוקת. הכי השתא, התם נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא, הכא לא נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא. אמר לו רב פפא לאבבי: לשמואל שאמר מקמצינ, למימרא דקם דינא, והא רב ושמואל שאמרי תרוייהו: כור בשלשים אני מוכר לך, יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה, כור בשלשים, סאה בסלע אני מוכר לך, ראשון ראשון קנה.

אמר לו: הווי עשרין גריי משחיה, ולא הווי אלא חמיסרא. אתא לקמיה דאבבי, אמר לו: סברת וקבילת²⁸. והתנן: פחות משתות, הגיעו, עד שתות, ינכה. הני מילי היכא דלא קים לו בגוה, אבל היכא דקים לו בגוה, סבר וקביל. והא עשרין אמר לי. אמר לו: דעדיפא כעשרין. תניא, ר' יוסי אומר: האחינן שחלקו, כיון שעלה גורל לאחד מהן, קנו כולם²⁹. מ"ט. אמר ר' אלעזר: כתחלת ארץ ישראל, מה תחלה בגורל, אף כאן בגורל. אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים, אף כאן בקלפי ואורים ותומים. אמר רב אשי: בההוא הנאה דקא ציייתי להדרי, גמרי ומקני להדרי. איתמר: שני אחין שחלקו, ובא להן אח ממדינת הים, רב אמר: בטלה מחלוקת³⁰, ושמואל אמר: מקמצינ. אמר לו רבא לרב נחמן: לרב

²⁸ ע"י ש"ע (ח"מ ס' ריח ס"ז): המוכר לחבירו שדה שהלוקח יודע אותה ואת מצריה וכבר הורגל בה, אפילו אמר ליה יש במדתה ק"ק ולא נמצא אלא ק"ג, הגיעתו שהרי ידעה וקיבל עליו, ומה שאמר ליה חשבון ק"ק כלומר שהיא שוה כמו אחרת שיש במדתה מאתים:

ולא נמצא אלא ק"ן כו' – "א דרביעית לאו דוקא, דה"ה אם היה חסר מחצה דאמרינן הגיעתו (סמ"ע).

כלומר שהיא שוה כו' – "א דבעינן שיהא באמת טוב משדה אחרת ושויא כ"כ, ו"א דא"צ שיהא טוב, דלהשביח מקחו אמר כן, וצ"ע למה הרמ"א השמיט חילוק דעות אלו (סמ"ע).

²⁹ ע"י ש"ע (ח"מ ס' קעג ס"ב): אם חלקו בגורל, לאחר שעלה הגורל לא מהם נתקיימה החלוקה לכול. הגה: מיהו הרא"ש כתב דאין הגורל קונה רק מברר החלקים, ואם החזיק אחד בחלקו החלוקה קיימת, וע"ל ס' קנז סעיף ב: בגורל – כלומר שאף שרק הראשון זכה בחלקו על פי גורל ע"י הקלף, קונה גם השני חלקו בזה, וכן אם היו ג' אז אם רק הראשון זכה על פי הגורל, וקנה בגורל זו, אז כל האחרים קנו לענין שאין א' מהן יכול לחזור ולומר אני רוצה חלוקה רק ע"י עילוי בדמים ולא בגורל דבההיא הנאה דשומעים אחד לשני לחלוק בגורל נגרי ומקני אהדדי כדי שלא יהיה עיכוב בדבר, אבל אם עשו קנין לעשות חלוקה יכולים לחזור כמש"כ לעיל ס' קנ"ז ס"ב (סמ"ע).

מברר החלקים – היינו דאם אחרי שזכה הראשון בגורל, הוא הלך והחזיק בחלקו, וזכה גם השני בחלק השני (סמ"ע), שנים שחלקו דבר עפ"י גורל, ומצאו מום בחלק אחד מהם. אם המום מפחיתו יותר משתות, בטלה כל החלוקה, ויש לעשות חלוקה מחדש. אמנם אם יש רק פחת בשתות בצמצום, בזה זכותו של הזוכה בחלק השלם או לסלק את השני בכסף כנגד הפחת, ואם רוצה יכול לדרוש גורל מחדש, ומי שיפול לידו השלם יצטרך לשלם להשני הפחת. וכל זה דווקא באופן שעכשיו אין בכל חלק שיעור כדי חלוקה דאל"כ יחלקו עכשיו מחדש כל חלק ביניהם, [ואם המום פחות משתות קיים החלוקה, ואין צורך להשלים החסרון] (פ"ח).

החלוקה קיימת – לפי הרמ"א, גורל אינו קונה דכיון דפלוגתא דרבנותא נשאר הקרקע בחזקת שניהם כבראשונה ויכולין לחזור כל זמן שלא החזיק אחד מהן, ולפי המחבר שהגורל כן עושה קנין, צריך דוקא גורל כמו שהיה בא"י תחום פלוני ופלוני עלה עמו, אבל גורל זה מי שעלה ראשון יברר מה שירצה אין כאן בירור וקניה כלל ודאי כל א' יכול לחזור (רע"א * השבו"י, ופ"ח).

³⁰ ע"י ש"ע (ח"מ ס' קעה ס"ג): שני אחים שחלקו ואח"כ בא אח שלא היו יודעים בו בטלה החלוקה, ואפילו שהיה להם שלשה שדות ונטל כל אחד מהם אחת מהן והשלישית חלקה ביניהם, וכשבא האח השלישי נפל חלקו באותה שחלקו ביניהם, לא נאמר ישאר כל אחד מהם בשלו, אלא איזה מהם שירצה יכול לבטל כל החלוקה ופילו גורל אחד לכולם. ואפילו נתרצה האח השלישי ליטול מעט מזה ומעט מזה בלא גורל, אפילו הכי יכול כל אחד מהשנים לבטל החלוקה כיון שהיתה בטעות:

שני אחין שחלקו - אם היה דין בין ראובן ליורשי שמעון, שמקצתן קטנים ומקצתן גדולים, וזיכה הדיין ליורשין ונתן חלק הגדולים בידם, וחלק הקטנים יאה מונח עד יגדלו הקטנים, ובא דיין אחר והחזיר הדין ונתן חלק הקטנים לראובן, ישנם מח' אם נחשב כמצייאה לאביהם והם יורשים אותה או כמצייאה לאחים הגדולים, ומאחר שלא הוכרע הלכה כמי הוי ספיקא דדינא, ואין הגדולים חייבים ליתן מחלקם לקטנים, אמנם אם תפסו הקטנים כדי חלקם מהיורשים הגדולים, אין להוציא מידם (ש"ך). ו"א שזה שתפיסה מועילה לקטנים דוקא במקום שהדיין טעה בשיקול הדעת ואז היורשין זכו מדין "קם דינא" [ע"י ס' כה ס"ב, שברגע שדיין פוסק משהו אפילו בטעות הדין אינו חוזר], ואז מה שביד הגדולים הוא ירושת החוב של כל היורשים, ואין זכות לגדולים לקחתו לעצמם [ומתחלקים עם הקטנים, על הצד שזה ירושה ולא מציאה עצמם, ולכן יש מקום לתפיסת הקטנים]. אבל במקום שהדיין הכריע בדין ודברים בין ראובן ליורשי שמעון רק מכח ספיקא דדינא ע"י שיקול דעתו, וזיכה להיורשים הגדולים נחשב כדין שהציל חלקו לעצמו מחוב מקולקל, ולכן אפילו שהוא ירושה ולא מציאה, אין לקטנים שום זכות במה שהוא תפס (קצה"ח).

במקום שיש חפץ א', בכל זה בטל הגורל לגמרי אפי' כלפי אלו שלא נוגע אליהם הקלקול כלל (פ"ח).

בטלה החלוקה – מכאן מוכח שכל גורל שלא נעשה כדין באיזה צד, כגון שהיה חסר בו א' הזכאים, או שהיה א' כתוב פעמיים, או שהיו שני פתקי זכיה

התם עבוד רבנן מילתא דניחא לו למוכר וניחא לו ללוקח. איתמר: אחיך שחלקו, ובה בעל חוב נוטל חלקו של אחד מהן, רב אמר: בטלה מחלוקת³¹, ושמואל אמר: ויתר, ורב אסי אמר: נוטל רביע בקרקע ורביע במעות. רב אמר בטלה מחלוקת, קא סבר: האחין שחלקו יורשין הן. ושמואל אמר, ויתר, קא סבר: האחין שחלקו לקוחות הוו³², וכלוקח שלא באחריות דמי. רב אסי מספקא לו אי יורשין הוו אי לקוחות הוו, הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות. אמר רב פפא, הלכתא בכל הני שמעתתא: מקמיצין. אמימר אמר: בטלה מחלוקת. והלכתא: בטלה מחלוקת. תנו רבנן: שלשה שירדו לשום, אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים, אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה, בטל יחיד במיעוטו³³. אחד אומר במנה, ואחד אומר בעשרים, ואחד אומר בשלשים, נדון במנה. רבי אליעזר ברבי צדוק אומר: נדון בתשעים. אחרים אומרים: עושין שומא ביניהן ומשלשין. מאן שאמר נדון במנה, מילתא מציעתא. רבי אליעזר בר צדוק אומר נדון בתשעים, קא סבר: הא ארעא

³¹ עי' ש"ע (ח"מ סי' קעה ס"ד): וכן אם בא בעל חוב של אביהם וגבה חובו מחלקו של אחד מהם, כגון שעשאו אפותיקי בטלה החלוקה וחולקין חלוקה אחרת:

אפותיקי – דאם אין אפותיקי אלא כבעל חוב סתם לא הוה גובה כל חובו מהאחד לבד (עי' דיני אפותיקי לעיל סי' ק"ז ס"א). אמנם אם חובו הוא כשיעור שדה אחת, אז אינו יכול לדחותו שגיבה חצי חובו מהשני, אז דינו ג"כ כמו כאן באפותיקי שנתבטל הגורל, וכן אם היורש הב' לקח חלקו במקום אחר, ואז אין המלוה צריך לגבות ממקום רחוק (עי' לעיל סיק ק"א ס"א) (סמ"ע). ל"ז דוקא ביורשים אבל שתי שותפים שקנו שדה מא' וחלקו את השדה ובא בע"ח של המוכר וגבה א' מהשדות מחמת שהיתה אפותיקי, אז הוא הפסיד ולא בטלה החלוקה (ט"ז).

³² עי' ש"ע (ח"מ סי' קעג ס"ג): הוב"ד לעיל הערה **Error! Bookmark not defined.**

עי' רמב"ם (שמיטה ויובל פ"א ה"ב): האחין שחלקו כלקוחות הן ומחזירין זה לזה חלקו ביובל, לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה, וכן הבכור והמייבם אשת אחיו מחזיר ביובל חלק שנטל ונוטל החלק שכנגדו. דרך אמונה: האחין שחלקו כלקוחות הן. משום דק"ל דבדאורייתא אין ברירה וחיישי' שמא כל א' נטל חלק חברו והוי כלוקח וחייב להחזיר לו מספק דספק דאורייתא לחומרא: ומחזירין זה לזה חלקו ביובל. היינו שמחזיר חלק שנטל ונוטל החלק שכנגדו כמש"כ רבנו בסמוך:

לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה. היינו שאין נשאר כך אלא אח"כ חוזרין וחולקין כבתחלה שהרי ספק הוא שמא אין ברירה ולא הוצרכו רק ללקיים מצות חזרה ואח"כ חוזרין ונוטלין כבתחלה ונראה דכל שנת היובל אין נוטלין מתחלה אלא תהי' בין שניהן מספק שהרי א"א למכור כל שנת היובל כנ"ל ה"א ואם יחזיר יצטרך מיד להחזיר שוב אלא אחר היובל יחזרו ויתחלקו כבתחלה ולכאור' אפי' מסכימים שניהן שלא להחזיר לא מהני דהא מצוה עליהן להחזיר מספק כמו בכל מכירה דלא מהני תנאי:

וכן הבכור. שנטל פי שנים וי"א דהבכור א"צ להחזיר חלק הבכורה דכיון שלא נטלו האחין כנגדו אינו כלוקח: והמייבם אשת אחיו. דק"ל שירוש חלק אחיו:

מחזיר ביובל. דשמה אין ברירה והחלק שלקח הוא של אחיו וצריך להחזיר ב' החלקים דכל א' מספקא לן שמא הוא של אחיו וכן המייבם אשת אחיו מחזיר גם חלק שנטל עבור אחיו מספק שמא חלק זה של אחיו השני וגם חלקו מחזיר מספק וכנ"ל:

ונוטל החלק שכנגדו. עד אחר היובל ואח"כ חוזר ונוטל חלקו כבתחלה שני החלקים וכנ"ל:

³³ עי' ש"ע (ח"מ סי' קג ס"ב): שלשה שירדו לשום, אחד אומר: במנה, ושנים אומרים: במאתים, או אחד אומר: בק"ק, ושנים אומרים: במנה, בטל יחיד במיעוטו. אחד אומר: במנה, ואחד אומר: בשמנים, ואחד אומר: בק"כ, נידון בק', מפני שאנו ממצעים מה שיש בין המועט למרובה, ומוסיפין על המועט המחצית, וגורעין מהמרובה המחצית, וכיון שבין האומר שמנים לאומר ק"כ יש ארבעים, כשאתה מוסיף על המועט המחצית, וגורעין מהמרובה המחצית, נמצא שהוא נידון במאה. ולפי זה אם אחד אומר: במנה, ואחד אומר: בצ', ואחד אומר: בק"ל, נידון בק"י, ועל דרך זו שמיין ביניהם לעולם.

בטל יחיד במיעוטו - לאו דוקא נקט בטל יחיד, דה"ה אם יש חמשה שמאים ושנים אומרים במאתים ושלשה אומרים במאה הולכין ג"כ אחר הרוב, ואף אם כבר שמו שלשה, ואתו ד' ושמו ביותר, חוזר השומא כדברי הד', אמנם אם בית דין ששמו בשלשה מטלטלי דיתמי להגבות לבעל חובו ואתו ד' ושמו בפחות, לא הדרא השומא (פ"ח).

נידון בק"י - וי"א דנידון בק' כיון דגם זה שאומר ק"ל מודה שהיא שוה ק' אלא שאומר שהיא שוה יותר, ולעולם הולכים אחר תרתי מיגו תלתא מינייהו, וכן עיקר (סמ"ע), עיין בתשובת מהר"י בן לב ח"ב סי' כ"ט (רע"א).

קז ע"ב

תשעין שוה, והאי דקאמר עשרים, דקא טעי עשרה לאחוריה, והאי דקא אמר מנה, קא טעי עשרה לקמיה. אדרבה, האי ארעא מאה ועשרה שויא, והאי דקאמר מנה, קא טעי עשרה לאחוריה, והאי דקאמר שלשים, קא טעי עשרה לקמיה. נקוט מיהת תרי קמאי בידך, דמתורת מנה לא מפקי ליה. אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין, קא סברי: האי ארעא תשעין ותלתא ותלתא שויא, האי דקא אמר עשרים, קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה, והאי דקאמר מנה, קא טעי תליסר ותלתא לקמיה, ובדין הוא דלימא טפי, והאי דלא קאמר, סבר: מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי. אדרבה, הא ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא, האי דקאמר מנה, קא טעי תליסר ותלתא לקמיה, והאי דקאמר שלשים, טעי תליסר ותלתא לקמיה, ובדין הוא דקאמר טפי, סבר: מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי. נקוט מיהת תרי קמאי בידך, דמתורת מאה לא מפקי ליה. אמר רב הונא: הלכה כאחרים. אמר רב אשי: טעמא דאחרים לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותיהו. תנו דיני גולה: עושין שומא ביניהן ומשלשין. אמר רב הונא: הלכתא כדייני גולה. אמר רב אשי: טעמא דדייני גולה לא ידעינן, הלכתא עבדינן כוותיהו.

מתני'. האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך³⁴, משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו. חציה בדרום אני מוכר לך, משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום. והוא מקבל עליו מקום הגדר, חריץ ובן חריץ. וכמה הוא חריץ. ששה טפחים, ובן חריץ. שלשה.

גמ'. א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: לוקח נוטל כחוש שבו. א"ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן: והא אנן משמנין ביניהן תנן. א"ל: אדאכלת כפנייתא בבבל, תרגימנא מסיפא, דקתני סיפא: חציה בדרום אני מוכר לך, משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום, ולמה משמנין ביניהן. והא חציה בדרום אמר לו. אלא לדמי, ה"נ לדמי.

מקבל עליו מקום גדר כו'. תאנא: חריץ מבחוץ, ובן חריץ מבפנים, וזה וזה אחורי גדר,

---

³⁴ עי' שו"ע (חו"מ סי' ריח ס"כ): האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך, שמין כמה שוה כל השדה ונותן לו מהכחוש שבה ששוה חצי הדמים של כל השדה, וכן אם אמר לו חציה בדרום אני מוכר לך שמין לו דמי כולה ונותן לו בדרומה חציה כל הדמים, ומקבל עליו הלוקח לעשות בחלקו מקום הגדר, ויש אומרים דהמוכר נותן מחלקו המקום לעשות בו גדר וכו', ומאחורי הגדר סמוך לגדר חריץ קטן רחב ג' טפחים וחוצה לו חריץ אחר גדול רחב ששה טפחים ובין שני החריצין רחב טפח, כל זה שלא תקפוץ הנמיה:

מה ששוה חצי הדמים - כי יד המוכר על העליונה וניחא ליה במעט טוב יותר מהרבה מהגרוע (סמ"ע), פי' שאינו נוטל חצי בכל כלי וכלי או בכל שדה ושדה אלא שמין הנכסים ונוטל הכחיש, וצ"ע למה לא יזכה במחצית כל דבר ודבר (רע"א).

ונותן לו בדרומה כו' - דאמרינן כונתו היתה שמכר לו מצד דרום לפי ערך כפי שיווי חצי דכל השדה, ומש"ה צריך ליתן לו חלקו מצד דרום הן שהוא טוב או רע (סמ"ע).

דהמוכר נותן כו' - אבל כשמוכר שדה שלימה, רוב המוכרים שדיהן, אין להן עוד מצידי השדה שמכר ליתן לו כלום, מש"ה לא חילקו אף במי שיש לו עוד שדה בצידו (סמ"ע).

כל זה כדי שלא תקפוץ הנמיה - היא חיה קטנה שאוכלת ומפסדת את התבואה (סמ"ע).

קח ע"א

כדי שלא תהא חיה קופצת. ולעביד חריץ ולא לעביד בן חריץ. איידי דרווח, קיימא בגויה וקפצה. ולעביד בן חריץ ולא לעביד חריץ. איידי דקטין, קיימא אשפתיה וקפצה. וכמה בין חריץ לבן חריץ. טפח. הדרן עלך בית כור.

/מתני'/. יש נוחלין ומנחילין, ויש נוחלין ולא מנחילין, מנחילין ולא נוחלין, לא נוחלין ולא מנחילין. ואלו נוחלין ומנחילין: האב את הבנים³⁵, והבנים את האב, והאחין מן האב, נוחלין ומנחילין. האיש את אמו, והאיש את אשתו, ובני אחיות, נוחלין ולא מנחילין. האשה את בניה, והאשה את בעלה, ואחי האם, מנחילין ולא נוחלין. והאחין מן האם, לא נוחלין ולא מנחילין.

גמ'. מה שונה דקתני האב את הבנים ברישא. ליתני הבנים את האב ברישא. חדא, דאתחולי בפורענותא לא מתחלינן,

---

³⁵ עי' שו"ע (ח"מ סי' רעו ס"א): סדר נחלות כן: מי שמת בנו יורשו. לא נמצא בן, רואים אם יש לבן זרע בין זכר בין נקבה עד סוף כל הדורות, עומד במקומו ויורש הכל. לא נמצא זרע לבן, אם יש לו בת תירשנו, לא נמצא לו בת, אם יש לה זרע בין זכר בין נקבה עד סוף כל הדורות, יורש הכל. לא נמצא לה זרע, תחזור הירושה לאביו של מת, ואם אין אביו קיים, תחזור לזרעו, שהם אחי המת. אם יש לו אח יורש הכל, לא נמצא לו אח, אם הניח זרע עד סוף כל הדורות, עומד במקומו לירש. לא נמצא לו אח ולא זרע ממנו, תחזור הירושה לאחות המת או לזרעה עד סוף כל הדורות. לא נמצא לו אחות ולא זרע ממנה, תחזור הירושה לאבי אביו של מת, ואם אינו קיים חוזר לזרעו שהם אחי אבי המת אם יש לו אחים או לזרעם עד סוף כל הדורות. ואם אין אחים לאבי המת ולא זרע מהם, חוזרת לאחות אבי המת או לזרעה עד סוף כל הדורות. ואם אין אחות לאבי המת ולא זרע ממנה, חוזרת לאבי אביו של מת, ואם אינו חי, מורישו לזרעו, שהם אחי אבי אביו של מת או לזרעם עד סוף כל הדורות. לא נמצא אחי אבי אביו של מת ולא זרעם, חוזרת לאחות אבי אביו של מת או לזרעה עד סוף כל הדורות, ועל זה הדרך נחלה ממששת למעלה עד ראובן: בנו יורשו - אחד שחבל באמו, וממוני הקהל כפו אותו בדרך קנס עד שאמר רוצה אני לסלק עצמי מירושת אמי לכשתמות, אין סילוק ולא שום קנין מועיל לסילוק עצמו מירושת מורישו, אמנם הכא דמטעם קנס אתינן עלה, כופין לקיים, ומכ"ש שלא לעבור על נדרו שלא לירד לנכסים ההמה כו', מ"מ אף על גב דאין להורידו לנכסי אמו כי היכי דתהוי ליה כפרה, אבל אם יש לו בנים, יורדים בניו לנכסים מכא אמא דאבוה כו' (פ"ח).